PETRI de ALLIACO
Cardinalis Cameracensis
CANONES REFORMANDI ECCLESIAM IN CONCILIO CONSTANTIENSI,
Anno CCCC. XVI. *cal. Nov.*
In ipso Concilio Generali scripti & oblati.
Ex antiquissimo MSCto AUGUSTISSIMÆ BIBLIOTHECÆ CÆSAREÆ VINDOBONENSIS.

PRÆFATIO.
De corruptione Ecclesiæ circa tempora Concilii Constantiensis, Reformationisque necessitate.

DE REFORMATIONE ECCLESIÆ dudum plura *per me* scripta nunc compendiosius recolligere, & *sacri generalis Concilii Constantiensis* examinationi atque correctioni præsentare decrevi. Quæ *ecclesiæ reformatio* quam necessaria *olim* fuerit, & amplius *modo* sit, evidenter ostendit defienda ipsius *deformatio. De qua* lamentabiliter conquerebatur beatus *Bernhardus*, *sermone XXXIII. super Cantica*, ita dicens: *Serpit hodie putrida tabes per omne corpus ecclesiæ, & quo latius eo desperatius, eoque periculosius quo interius. Nam si insurgeret apertus hæreticus, mitteretur foras & arescere: Si violentus inimicus, absconderet se forsan ab eo. Nunc vero quem ejiciet, aut à quo abscondet se? Omnes amici, & omnes inimici: omnes necessarii, & omnes adversarii: Omnes domestici, & nulli pacifici: Omnes proximi, & omnes quæ sua sunt quærunt: Ministri Christi sunt, & serviunt Antichristo: Honorati incedunt de bonis domini, qui domino honorem non deferunt.*

Reformatio Ecclesiæ ob ejus deformationē necessaria habita tēpore Concilii Const.

Corrupta Ecclesia tempore Bernhardi.

Et enumeratis quibusdam *excessivis abusibus ecclesiasticorum*, subdit: *Olim prædictum est, nunc tempus impletionis advenit: Ecce in pace amaritudo mea amarissima. Amara prius in nece martyrum, amarior post in conflictu hæreticorum, amarissima nunc in moribus domesticorum. Non fugere non fugere eos potest, ita invaluerunt, & multiplicati sunt super numerum. Intestina & insanabilis est plaga ecclesiæ: & ideo in pace amaritudo ejus amarissima. Sed in qua pace? Et pax est, & non est pax. Pax à paganis, pax ab hæreticis, sed non profecto à filiis. Vox plangentis in tempore est: Filios enutrivi, & exaltavi, ipsi autem spreverunt me: Spreverunt & maculaverunt me turpi vita, turpi quæstu, turpi commercio, negocio denique perambulante in tenebris.*

Excessivi abusus Ecclesiasticorum.

Si hæc à beato *Bernhardo* dicta sunt, nunc multo magis dici possunt. Quia ex eo Ecclesia de malis ad pejora processit, & in omni tam spirituali quam seculari statu abjecto *decore virtutum* in variam cecidit *turpitudinem vitiorum.*

Corruptior Ecclesia tempore Concilii Constantiensis.

Propterea ex eo quidam spirituales, mala hæc subtilioris intelligentiæ oculo prævidentes, præsentem ecclesiæ persecutionem & *hujus schismatis* horrendam monstrosamque divisionem, subtractionem quoque obedientiæ ab ecclesia Romana, & alia plura scandalosa inde secutura prædixerunt. Sicut patet in *libris abbatis Joachim & Hildegardis.* Quos non esse contemnendos, quorundam magnorum doctorum probat autoritas.

Hæc autem deus misericordissimus, qui

Corruptio Ecclesiæ est occasio reformationis.

qui solus ex malis bona novit elicere, ideo permittere credendus est, ut eorum occasione *ecclesia sua in melius reformetur.*

Maturada reformatio.

Quod nisi celeriter fiat, audeo dicere, quod licet magna sint quæ videmus, tamen brevi incomparabiliter majora videbimus, & post ista tonitrua tam horrenda, alia horribiliora in proximo audiemus. Eapropter summopere vigilandum est circa *reformationem ecclesiæ.*

Ideo circa hoc aliquas considerationes particulares scribere & prudentum examinationi proponere dignum duxi. Nec omnes quidem: Quia ad hoc & majori libro & majori ingenio opus esset: Sed utiliores, & meo judicio magit necessarias, & per quas ad omnes alias via poterit facilius aperiri.

Prima autem consideratio erit *de reformandis circa corpus ecclesiæ.*

Secunda, *de reformandis circa ejus caput*, scilicet *circa statum Papæ & Romanæ curiæ.*

Tertia, *de reformatione principalium ecclesiæ partium*, scilicet *prælatorum.*

Quarta, *de reformandis circa religiosos.*

Quinta, *de reformandis circa cæteros ecclesiasticos.*

Sexta, *de reformatione laicorum Christianorum.*

CAPUT I.

De Reformatione circa totius corporis universalis Ecclesiæ. De celebrandis Conciliis generalibus ac provincialibus.

Reformatio totius Ecclesiæ necessaria.

PRima consideratio est de his, quæ viderentur *reformanda circa totum corpus universalis ecclesiæ.*

Ubi primo occurrit esse expediens & necessarium, ut sæpius quàm hactenus factum sit *generalia concilia* celebrentur.

Concilia generalia celebranda.

Item videtur expediens, ut etiam sæpius celebrarentur *concilia provincialia.*

Concilia provincialia frequentanda.

Quia, (ut patet *XVIII. dist. Decreti*,) sancti patres, propter ecclesiæ utilitatem, primo statuerunt ea *bis in anno* celebrari. Postea vero propter fatigationes, & ut opportune haberentur, hi qui congregandi sunt statuto synodali definierunt, omni excusatione remota modis omnibus *semel in anno fieri*, & *depravata corrigi.*

Synodorũ neglectus.

Unde & *Episcopi*, qui ad synodum venire contemnunt, & principes qui hoc prohibent vel impediunt, vel *Metropolitani*, qui absque rationabili causa hoc agere negligunt, canonicis pœnis subjacent. Ut hæc probantur *in dicta dist. quasi per totum*, & in multis canonibus conciliorum. Ut *in secundo cap. Carthaginensis concilii tertii: Et in alio capitulo Toletani concilii sexti, & in tertio capitulo quarti concilii Toletani*, ubi sic legitur: *Nulla penè res disciplinæ moris ab ecclesia Christi magis expellit, quam negligentia sacerdotum, qui contemptis canonibus ad corrigendos mores Ecclesiasticos synodos facere negligunt.*

Sacerdotum negligentia.

Et certe hodie docet experientia, quot & quanta mala ex hujusmodi *negligentia* proveniant. Et ideo necesse est providere, ut *hujusmodi concilia* sæpius fiant, & si non semel in anno juxta rigorem canonum, saltem *de triennio in triennium* ad evitandum vexationes itinerum, laborum, & quia omne rarum pretiosum.

Synodi congregandæ ad corrigendos mores.

Et si dicatur quod hodie non sit opus *generalia* aut *provincialia* concilia congregare, sicut fuit in primitiva ecclesia: Et quod ad tollendum vexationes prælatorum in hujusmodi conciliis, Ro. Ecclesia seu *papalis curia* possit sufficienter casibus emergentibus providere: Respondetur: Quod hoc *non sit utique verum.* Tum primo, quia experientia docet, quod *propter defectum conciliorum*, & maxime *generalium* totius ecclesiæ, quæ sola potest audacter & intrepide *omnes corrigere, ea mala, quæ universalem tangunt ecclesiam*, diu remanserint impunita, incorrecta, & adeo cre-

Curia Ro. corrigendis Ecclesiasticorũ moribus non sufficit.

Inveterata Ecclesiæ mala. Consuetudinis prætextu.

eo creverint & inveterata sint, ut tandem *multa & injusta & iniqua sub prætextu ficta & corrupta consuetudinis licita* reputentur.

Artificiũ antiquum Ro. curiæ in dissimulandis conciliis.

Item multi suspicantur, quod hæc dissimulaverit *Ro. curia*, & super his *concilia* fieri *neglexerit*, ut posset ad suæ voluntatis libitum plenius dominari, & jura aliarum ecclesiarum liberius usurpare. Quod non assero esse verum. Sed quia contra eam hujusmodi laborat *infamia*, deberet ad eam purgandam super congregatione *conciliorum generalium & provincialium* providere. Alioqui, juxta dictum Augustini, *si famam suam negligit, crudelis est.*

Concilia Apostolorum.

Item illa sanctissima *Ro. curia*, scil. Petri & Apostolorum, licet potuisset sine congregatione concilii, per epistolas, vel alias vias, causas & negotia ecclesiæ faciliter terminare, tamen legitur *quatuor concilia* celebrasse, sicut patet in *Actis* I. VI. XV & XXI. *cap.* Unde per hoc exemplum Instructionis de *sæpe congregandis conciliis* suis posteris reliquerunt. Nam sicut Christi, sic & Apostolorum suorum actio nostra est instructio, juxta illud Apostoli; *Imitatores mei estote, sicut & ego Christi.* Item in *Decret. dist.* 15. *cap.* 1. dicit Isidorus: *Quod, quia ante tempora Constantini non erat episcopis licentia convenendi in unum*, scilicet publice per modum concilii generalis, *ideo Christianitas in diversas hæreses scissa sit.*

Neglectus conciliorum alimentum dissensionum.

Et ita dicere possumus modo, quod propter *defectum* celebrationis *conciliorum*, ecclesia in diversa *schismata*, & alia innumerabilia mala, forte etiam ad hæreses disponentia, proh dolor lapsa sit, sicut experientia docet.

Concilia sunto remedium disfidiorum.

Item, si *concilia sæpius celebrata* fuissent, verisimile est quod *hoc* nephandum *schisma* non tam diu perdurasset, nec forte *schisma Græcorum.* Unde hujusmodi schismatibus debuisset cito per *concilium generale* provideri. Ut in primitiva ecclesia docuerunt Apostoli, prout legitur *Actorum* VI. quod quia ortum murmur Græcorum adversus Hebræos &c. statim XII. apostoli ipsum convocata multitudine sedaverint. Similiter *Act.* XV. orta dissensione propter observantiam legalium, statim Paulus & Barnabas ascenderunt ad apostolos in Hierusalem.

Unde patet, quam damnabiliter peccaverint illi seu principes seu prælati, qui pro sedatione hujusmodi schismatis, *convocationem concilii neglexerunt aut impediverunt.*

Romana curia reformanda tempore Concilii Const.

Item aliqui sunt *casus arduii necessario reformandi*, in quibus non potest commodius quàm *per generale concilium* provideri. Sicut patet primo de *reformatione Romanæ Curiæ*, quæ, ut infra dicetur, *necessaria* est. Et tamen non nisi *per Generale Concilium* fieri potest. Et ideo non debet Romana curia indignari, seu respuere, *à generali concilio reformari.* Sicut nec contempsit *à generali concilio* plures sui principatus honores recipere. Quia licet principaliter Romana ecclesia principatum habuerit à domino, tamen secundario *à concilio* [ut dicit *glossa dist.* XVII. *super cap.* VI.]

Papæ à conciliis dignitates nacti.

Tota Ecclesia emendanda in Concilio Const.

Item *reformatio totius corporis ecclesiæ* & particularis *ecclesiæ Ro.* est de arduis *pertinentibus ad fidem.* Nam ejus *generalis deformatio* non mediocriter fidem tangit, & per consequens ejus *reformatio.* Ideo in hoc *non debet Papa* aut ejus curia *deliberationem generalis concilii respuere.* Quia (sicut dicit *glossa dist.* XIX. *super cap.* IX.) Papa tenetur requirere concilium episcoporum, ubi agitur de fide. Quod non solum intelligo de articulis fidei, sed de arduis tangentibus universalem statum fidelis ecclesiæ. Quod notavit *Archid. dist.* XV. *in c.* 2. Ubi dictam glossam approbans addit: Quod *nimis periculosum esset fidem nostram committere arbitrio unius hominis.* Et idcirco Papa in casibus novis & arduis ad deliberationem concilii recurrere consuevit.

Papa concilium ne respuat.

Fides non pendet ab arbitrio unius.

In concilio agendum de bello contra Turcas.

Item duo sunt *arduissimi casus* fidem & fideles omnes mirabiliter & miserabiliter concernentes, quibus esset *per generale concilium* necessario providendum. Unus est de modo providendi contra Saracenos & alios infideles, fidem & Christianitatem impugnantes, ut nunc multo periculosius quàm à multis retroactis temporibus fecerunt,

Auguriũ de interitu imperii orientalis, illo mox seculo impletum.

contra ecclesiam catholicam insurgentes. Quibus si celeriter non obvietur, timendum est, ne *Constantinopolitanum imperium*, jam multipliciter ab eis laceratum & vexatum, *penitus destruatur*, ac deinde Ro. Imperium, jam divisum & penè ad ruinam præparatum, invadant, & sic ecclesiam destruant jam schismatice laceratam. Ut sic via præparetur adventui Antichristi, de quo prædixit Apostolus: *Nisi venerit dissensio primum* &c. Quod exponit glossa de duplici dissensione seu divisione, una ab imperio, alia ab ecclesia Rom. quæ prævenire debet Antichristum. Et utramque jam *præsentialiter* videre multi devoti fideles non immerito *pertimescunt.*

De Græcis cum Ro. Ecclesia conjungendis.

Alius casus est de modo providendi circa *Græcos*, ut *ad unitatem Ro. ecclesiæ reducantur.* Quod nunc maxime opportune fieri posse videtur, dum eorum Imperator inter Latinos degens, à Ro. ecclesia & dominis temporalibus, præcipue à Francorum rege, contra infideles cogitur auxilium & subsidium postulare.

De viis autem & modis circa dictos casus servandis scripserunt plures fidei zelatores. Et specialiter *frater Humbertus de Romanis, quondam magister Generalis ordinis Prædicatorum*, tractatum utilem composuit, ut super his provideretur *in concilio generali Lugdunensi* sub *Gregorio Papa X.* celebrando.

CAPUT II.

De Reformatione Capitis Ecclesiæ, sive Status Papalis & Romanæ olim curiæ. De Cardinalium selectu. De Exactionibus Johannis 23. De Excommunicationibus.

Ro. Curia emendanda tempore Concilii Const.

SEcunda consideratio est de his, quæ *reformanda* videntur *circa caput corporis ecclesiæ*, id est circa *statum Papæ & suæ Rom. curiæ.*

Abusus electionis papalis.

Et primo tollendus esset ille *detestabilis abusus*, à quo præsens *schisma originem traxit*, scilicet quod *una natio* sive regnum, aliquando ultra aliquando citra montes, in scandalum residuæ Christianitatis, ita diu *Papatum tenuit*, ut posset dicere: *Hæreditate possideamus sanctuarium Dei.* Quod quàm detestabile sit, præcipue in papatu, ostendit ille qui ait: *In veritate comperi, quod non sit personarum acceptor Deus &c.*

Non ex una semper natione Papa eligendus.

Cardinales nõ sint unius nationis sed diversarum.

Item pro dicta provisione esset statuendum, quod de cætero *major pars Cardinalium non possit assumi de uno regno* sive de *una natione*: Sicut quandoque hactenus factum est, in magnum scandalum plurimorum: Sed ut de *diversis regnis* & *provinciis* indistincte *juxta personarum merita* assumantur. Quia sicut apud Deum, ita apud Dei ministros, non debet esse acceptio personarum.

Ex una provincia non nisi unus sit Cardinalis.

Et videretur sufficere, quod *de una provincia* solum esset *unus Cardinalis.* Ut sic in eorum promotione & multiplicatione tolleretur, vel saltem restringeretur & arctaretur *carnalis affectio promoventis*: Et ut per assumptos de diversis provinciis, diversitas morum & statuum earundem Romanæ ecclesiæ innotesceret, ad utilitatem & salutarem provisionem incolarum.

Electio Papæ vel vi vel metu facta.

Item quia una *causa præsentis schismatis fuit*, quod Cardinales nimis *tardaverint declarare* & fideles sufficienter informare, *quod primam electionem fecissent vi & metu*: Ideo ad tollendum, ne aliàs similis scandali detur occasio, expediens videretur *arctari aliquod tempus*, intra quod talis *exceptio metus* deberet allegari, & ultra quod nec illa ne alia exceptio contra Papæ electionem posset per Cardinales opponi. Et esset etiam per concilium declarandum, quis de hujus *metus causa* haberet cognoscere. Quia *Jo. Andr.* (*super Clemen. tit. 3. de elec.*) quærit: Quis de hujus causa metus cognoscere haberet, si allegaretur contra electionem Papæ? Et respondens dicit: Quod ista nondum decisa nec provisa egebunt provisione.

Item

Ecclesia Romana oneravit olim Ecclesias.

Item necessaria erit *reformatio* & provisio *circa gravamina, quæ Romana ecclesia infert aliis inferioribus ecclesiis & prælatis.* Et maxime in *tribus*, de quibus conqueritur præallegatus *frater Humbertus*, (in dicto tractatu suo *parte* II. *c.* XI. ubi dicit:) Quod *causa* dispositiva *schismatis Græcorum* inter alias una fuerit propter *gravamina Romanæ ecclesiæ in exactionibus, excommunicationibus, & statutis.*

Causa dissensionis Græcæ Ecclesiæ à Romana.

Graves in Ecclesia exactiones Pontificũ Romanorum.

De primo gravamine, & contra hanc *multitudinem* & magnitudinem *exactionum*, providendum esset tripliciter.

Primo, per *diminutionem pomposorum statuum & excessivarum expensarum.* Ut sic *Ro. ecclesia minus esset onerosa subjectis*, & ut etiam eis esset *exemplum humilitatis, & formæ virtutis*; instar Christi, cujus ipsa vicariatum & à quo primatus honorem tenet, qui ait, *Discite à me, quia mitis sum & humilis corde.*

Pompa Romani Pontificis nimia olim credita.

Secundo, per *diminutionem* & arctationem hujusmodi *exactionum*, scilicet, ut certa summa rationabilis determinaretur & limitaretur pro moderato statu Papæ & Cardinalium, subjectis ecclesiis imponenda, & per diœceses proportionabiliter distribuenda, & à diœcesanis recolligenda, & in certis terminis solvenda Romanæ curiæ, ultra quam summam *nova exactio* non posset imponi, sine autoritate & consensu generalis concilii.

Decor Ro. Ecclesiæ. Exactiones Papales minuendæ per Conc. Const.

Tertio, per *diminutionem numeri Cardinalium*, ita ut non esset tantus nec tam onerosus numerus ipsorum, sicut hactenus fuit. Ne Romanæ curiæ dici posset, *Multiplicasti gentem, & non magnificasti lætitiam.*

Cardinalium numerũ minui quæsitum in Conc. Const.

Item circa *statum Cardinalium & aliorum ecclesiasticorum* providendum esset, ut deinceps non tenerent illam monstrosam & multipliciter scandalosam *beneficiorum multitudinem.* De quo *abusu* antiqui sapientes conquesti sunt. Sicut *Guilhelmus Episcopus Parisiensis* in speciali tractatu, quem de hoc composuit: Et *Cantor Parisiensis in Verbo abbreviato*: Et *Autor De virtutibus & vitiis, c. de signis avaritiæ ecclesiasticorum.* Quorum rationes expediret diligenter examinare, & *pro sedatione conscientiarum*, quid super hac re tenendum sit, declarare.

Officia Ecclesiastica non in uno viro cumulanda.

Abusus functionũ sacrarũ.

De secundo gravamine supra tacto, scilicet de *multiplicatione excommunicationum*, & ex consequenti irregularitatum, quas Ro. ecclesia in suis constitutionibus pœnalibus, & maxime in quibusdam novis decretalibus imposuit, & sæpe per suos *collectores* in multorum scandalum fulminavit, & ad cujus exemplum alii prælati leviter & pro levibus causis, ut pro debitis, vel hujusmodi, pauperes excommunicatione crudeliter percutiunt, necesse est providere, cum hoc sit contra jura, (ut XI. *quæst.* III. *cap.* XLII.) Nam gladius ecclesiæ, scilicet *excommunicatio*, qui in primitiva ecclesia, veneranda raritate erat formidabilis, jam propter abusum contrarium, *contemptibilis* effectus est. Sicut ostendit doctor subtilis *Joannes Scoti* (*super quarto Sententiarum di.* XVIII.) Qui tamen contemptus valde periculosus est. Quia *excommunicatio major*, quæ *anathema* dicitur, æternæ est mortis damnatio, & non nisi pro mortali debet imponi crimine, & illis qui aliter non potuerunt corrigi: ut habetur XI. *q.* III. *cap.* XLI. Cui concordat *glossa Extrav. de verbor. signif. ex parte.*

Excommunicationes papales nimis cumulatæ, in Concil. Const. restringendæ.

Collectores reditum Papalium olim importuni.

Excommunicationes Papales olim spretæ.

De tertio gravamine Romanæ ecclesiæ, quod imponit aliis in onerosa *multitudine statutorum, canonum, & decretalium*, & maxime illorum, quæ videntur *ad graves pœnas*, & præcipue *ad mortales culpas* obligare. Et eadem ratione de similibus statutis aut *constitutionibus synodalibus prælatorum* providendum erit de rationabili *alleviatione* hujusmodi *onerum.* Ne de *prælatis ecclesiæ* verificetur, quod de pharisæis & sacerdotibus synagogæ à Christo improperando dictum est: *Imponunt onera gravia & importabilia humeris hominum, digito autem nolunt ea movere.*

Oneratæ olim Ecclesiæ statutorũ, canonũ & decretalium papaliũ numero.

Constitutiones Synodales temperandæ.

Onus Ecclesiæ ex papali functionũ collatione.

Item super quibusdam aliis gravaminibus, per Ro. ecclesiam aliis prælatis & ecclesiis superinductis, adhibenda erit provisio, scilicet super *collationibus beneficiorum & electionibus dignitatum.*

Similiter super *concessionibus exemptionum*, quas Ro. ecclesia pluribus religionibus, abbatibus, & conventibus, ac capitu-

Exemptiones papales Ecclesiis olim molestæ.

capitulis in præjudicium prælatorum concessit. De quibus jam olim plures devoti ecclesiæ zelatores conquesti sunt, sicut beatus *Bernhardus* in libro *ad Eugenium Papam* & alii.

Officiariorum Romanensiũ quæsita prærogativa.

Similiter de pluribus aliis honoribus, reverentiis, & præeminentiis, quas quidem *officiarii Romanæ curiæ* super alios prælatos usurpaverunt: Et multis eorum particularibus *excessibus*, de quibus longum esset per singula discutere, perutilis & necessaria erit provisio.

Petrus de Alliaco scripsit de Ecclesiastica potestate.

Hic autem *propter* dictos *excessus* dudum quandam opinionem recitavi, quam nuper in tractatu *De ecclesiastica potestate* tanquam erroneam reprobandam esse declaravi, videlicet, quorundam detractorum Ro. ecclesiæ, qui in ejus odium, prætextu quorundam abusuum, *statum Cardinalium*, quasi inutilem vel damnosum, nec ab Apostolis vel conciliis institutum, & sine causa rationabili usurpatum, tanquam onerosum ecclesiæ, *extirpandum esse* dixerunt, sicut olim de statu *Chorepiscoporum* factum esse legitur: (68. *di. c.* 5.)

In Concilio Const. urgebatur, Cardinales esse abolendos, sicut Chorepiscopi olim sublati.

Hunc autem errorem *in hac synodo Constantiensi* quodammodo resuscitare aliqui præsumpserunt. Qui utinam attenderent juxta doctrinam Christi, prius trabem de oculo suo ejicere, quàm festucam de oculo fratrum imò patrum suorum. Utinam attenderent, statum Episcoporum & aliorum Prælatorum, cæterorumque ecclesiasticorum, ac etiam laicorum, innumeris abusibus & vitiis deformatum: *Nec* tamen *ideo* hujusmodi *status* dissipandos esse atque *perdendos.* Quoniam in multis offendimus omnes. Sed *vitium atque abusus corrigi debet* & non status destrui, vel debitis juribus defraudari. Sicut boni medici officium est, ab infirmo morbum tollere, & non infirmum corpus destruere.

Non tollendos esse sed emendandos Cardinales, monet autor Cardinalis.

Non status delendo sed vitia corrigenda.

Utinam denique considerarent, qualiter domini *Cardinales pro reformatione Romanæ ecclesiæ* ac status ipsorum se effectualiter *paratiores* obtulerint quàm quicunque alii cujuscunque status. Immò *plura membra ecclesiæ* huic *suæ reformationi* restiterunt, cum tamen *reformationem capitis* importune peterent.

Cardinales, in quibus noster de Alliaco, promptiores ad reformãdam Ecclesiam in Concilio Const. quã reliqui.

Quia ergo Ro. ecclesia *in capite & membris suis* se cum ratione temperare studuit, justum est, ut subditæ ecclesiæ eidem suoque regimini rationabiliter obtemperare & subesse debeant, juxta verbum Senecæ: *Multos reges, si ratio te rexerit.*

CAP. III.

De Reformatione majorum Prælatorum. De Episcoporum scientia & virtutibus. De visitatione in Conciliis provincialibus.

Prælatorũ reformatio in Concil. Const. quæsita.

TErtia consideratio erit de *reformatione Ecclesiæ* circa *partes ejus principales*, scilicet, *majores Prælatos.*

Episcopi sint graves & docti.

Unde providendum erit, ut tales eligantur, qui *non sint juvenes, indiscreti*, aut *immorigerati*, aut carnales, spiritualium *ignari*, sed graves ætate & moribus, eminentes spirituali *scientia* & *doctrina*, qui in suis rebus non sint strenui, & in ecclesiasticis remissi, nec *propria* magis quàm *communia jura* procurent, qui angarias & impositiones vel hujusmodi *gravamina* subjectis non imponant, qui per singulos annos *parochias suas* cum fructuoso affectu *visitent*, qui potentes & tyrannos populi

Characteres bonorum Prælatorum.

oppressores arguant & corripiant, qui *divinis scripturis studeant*, & non *scientiis* practicis & *litigiosis* totaliter inhæreant, qui verbis aut ludis joculatorum & mimorum, aut publicis spectaculis vel superfluis conviviis non delectentur, sed *moderato habitu* & *temperato victu* contenti etiam *in mensa lectioni divinarum scripturarum* intendant: & ut brevius dicam, in omnibus tales sint, ut cæteris sint *fidelibus* in *exemplum*: Sicut & esse tenentur, cum illis in officio succedant, quibus à Christo dictum est, *Vos estis lux mundi, & vos estis sal terræ* &c. & multa similia.

Item ut tales ad *prælaturas* assumerentur,

Electionē precedāt examina, ut digni promoveantur.

rentur, & non *indigni* & *insufficientes*, providendum esset, ut *electiones prælatorum* non faciliter aut leviter, sed cum diligenti & gravi *examinatione* confirmarentur, etiamsi nullus se opponeret. Quia non sufficit bono patrifamilias constituenti custodem thesauri sui, quod nihil mali sibi de illo opponatur, nisi etiam ipse aliis tacentibus de ejus *idoneitate* diligenter inquirat.

Episcopi titulares.

Item quia stultum esset, patremfamilias *thesaurarium* facere *sine thesauro*, sic similiter facere *episcopum sine subjecto populo*. Sicut sæpe fecit *Romana abusio* in contemptum status episcopalis, de quibusdam solum *titulatis episcopis* mendicantibus & girovagis.

Item quia *mali prælati raro* de suis excessibus *corriguntur*: Quia *non cito* etiam contra notorie malos *profertur sententia*, sed per multos annos *differtur*, & sæpe eorum *punitio* totaliter *negligitur*: Idcirco absque timore mala perpetrant, & plerique eorum, suspensionis, excommunicationis, irregularitatis, ac alias juris pœnas contemnunt: Ideo providendum erit, ut circa talia *visitatio* & *inquisitio* fiat. Ut talium vita & fama *in provincialibus conciliis*, vel si opus sit quandoque *in generali concilio*, summo pontifici referantur, & ad eorum depositionem seu aliam condignam correctionem procedatur.

Episcoporum Visitatio in provincialibus conciliis.

Et licet hodie concilium non deponat vel restituat episcopos, sed solus Papa (*ut* II. *q.* VI. *c.* X., sicut notat *glo.* XI. *q.* III. *cap.* LXV. super verbo *synodo.*) Tamen forte nunc expediret *ad antiquum morem* illius capituli *reverti*, ut à *generali synodo* damnarentur vel absolverentur episcopi, vel saltem ut hoc fieret *in præsentia synodi*, ut sic magis cessarent *inordinatæ affectiones*, quæ solent in talibus justam sententiam impedire. Item si non placet servare illum *antiquum rigorem* Carthaginensis concilii quarti, ut *Episcopus vilem supellectilem, & mensam ac victum pauperem habeat*, & dignitatis suæ *autoritatem fide, opere & vitæ meritis quærat*: Saltem placeat moderari, ut *excessiva pompa* prælatorum, in vestibus, ornamentis, familiaribus, equis, conviviis, & ferculis, *ad congruam temperantiam* restringantur: ut *expensæ* in talibus *superfluæ*, sicut fieri debet pauperum necessitatibus applicentur.

Episcopi in generali concilio absolvendi aut damnandi.

Nimia Episcoporū pompa per Concil. Const. moderanda.

Ab armis abstinendum Episcopis.

Item tollatur monstrosus ille *abusus*, quo quidam Prælatorum, armis spiritualibus depositis, *arma* corporalia assumunt, in campis pugnantes, sicut principes seculares, & sæpe cum oppressione pauperum, & crudeli effusione sanguinis, cum tamen David ab ædificatione templi, quia vir sangvinum erat, prohibitus sit.

Ab Ecclesiis suis ne diu absint Episcopi.

Item si non placet servare illum juris rigorem, quod *non liceat Episcopis à sua ecclesia plus tribus hebdomadis abesse*, saltem provideatur, ut sine speciali licentia & rationabili causa *diu ecclesias* suas in præjudicium animarum *non deserant*. Sicut hodie multi *prælati* faciunt, & quod monstruosius est, *religiosi* & *monachi*, qui plus sunt *officiales fisci* quàm *Christi*, in curiis principum, & cathedris judiciorum, in cameris computorum, & aliis actibus secularibus, militantes, contra statuta canonum, ut XI. *q.* I. *c.* XXIX. cum suis similibus.

Monachi officiales fisci.

Synodorū finis non sit repletio bursarū, sed correctio morum.

Item providendum erit, ut *Prælati* in suis *synodis*, & eorum officiales in suis curiis, non ad *repletionem bursarum* intendant, sed ad *correctionem vitiorum*, *emendationem morum*, & ædificationem animarum. Et ut *exactiones pro sigillis & literis* moderentur, & *pœnæ pecuniariæ* vel tollantur vel temperentur, aut in totum vel partem *ad pios usus* notorie applicentur, & ut *pœna excommunicationis* non leviter, ut supra tactum est, feratur: Et ut *litium prolixitates*, quæ pauperes spoliant, & multos de suæ justitiæ prosecutione desperare faciunt, modis congruis *rescindantur*: Et quorundam *advocatorum* & procuratorum *insolentia* intolerabilis reprimatur.

Pœnæ pecuniariæ moderandæ.

Litium prolixitas vitanda.

Advocatorum insolentia reprimenda.

Item si *obstante consuetudine* non placet servare illam rigorosam regulam *contra simoniam* jure humano impositam, ut nihil *pro ordinatione aut pallio* detur aut accipiatur, ut habetur *c.* V. *episto-*

Simoniæ genus.

Sumptus pro ordinatione moderandi.

Declaratio necessaria ad palliandā simoniam.

epistolæ tertiæ Gregorii Papæ, & multa alia, quæ scribuntur in antiquis juribus: Saltem super his esset aliqua *moderatio* adhibenda, & pro conscientiarum sedatione etiam multitudini errantium pie *condescendendo* aliqua *declaratio* facienda. Juxta illud *Nicolai Papæ*, qui præsidens synodo Constantinopolitanæ dixit: *Quia ergo usque adeo verenda simoniaca pernicies hactenus inolevit, ut vix aliqua ecclesia valeat reperiri, quæ hoc morbo non sit aliqua ex parte corrupta, tanta talium multitudo est, ut dum rigorem canonici juris super eos servare non possumus, necesse sit ut dispensatorie ad pie condescensionis studium animos nostros ad præsens inclinemus, à simoniacis consecratos in acceptis ordinibus manere permittentes. Hoc enim temporis nimia necessitas permittendum à nobis extorsit &c.*

Permittendi sumptus pro distributione graduū.

Similiter eadem vel majori ratione *permissio & condescensio* facienda esset super pluribus aliis juribus & constitutionibus, quæ communiter in scandalum plurimorum non servantur. Ut verbi gratia: Quod *nihil omnino liceat accipere* in distributione graduum, ordinum administratione vel sacramentorum, vel sepulturarum, aut hujusmodi spiritualium vel spiritualibus annexorum.

Consilia pro religiosis.

Quod non liceat quemcunque episcopum vel clericum die dominico absentem esse servitiorum solenniis, quod clerici ad matutinum & vespertinum officia venire teneantur, quod non liceat clericis ante tertiam horam prandere, quod *nullus sacerdotum* à quinquagesima usque ad pascha *carnes comedat*, quod sacerdotes adventum jejunent. Et sic de multis aliis similibus, de quibus videretur expediens declarare, quod *non* essent *præcepta* sed *consilia*.

Jejunium quadragesimale temperādum.

Et similiter de observantia *jejunii quadragesimalis*, quantum ad aliquas personas, & quo ad aliquas circumstantias esset *moderatio* adhibenda.

Prolixitas sacrorum.

Item quia prælatis *de divino cultu* specialis cura esse debet, circa hujusmodi *reformationem*, quæ necessaria est, providendum esset, ut *in divino servitio non tam onerosa prolixitas*, quàm *devota* & *integra brevitas* servaretur: Ut in ecclesiis *non* tam magna *imaginum & picturarum varietas* multiplicaretur: Ut *non tot nova festa solennizarentur*: Ut *non nova ecclesia ædificarentur, ut non tot novi sancti canonizarentur*: Ut, præterquam diebus dominicis, & in majoribus festis ab ecclesia institutis, *liceret operari post auditum officium*, cum, quia in festis sæpe magis multiplicantur peccata, in tabernis, in choreis, & aliis lasciviis, quas docet ociositas, tum, quia dies operabiles vix sufficiunt pauperibus ad vitæ necessaria procuranda.

Picturæ templorū.

Nova festa.

Nova templa.

Novi sancti.

In festis sanctorū post rem divinam redeundū ad labores.

Ut in hujusmodi *festis* scripturæ apocryphæ, aut *hymni novi*, vel orationes, seu aliæ voluntariæ novitates non legerentur, omissis antiquis, & autenticis, & jam in ecclesia consvetis.

Ineptiæ recentiorum non legendæ in templis.

Et ut generaliter omnis *novitas* & *varietas*, ac usuum diversitas in horis ac aliis *divinis servitiis*, quantum fieri posset, vitaretur, juxta decretum Toletani concilii XI. de quo XII. *dist. c.* XIII. *Et multa* alia *utilia* essent per prælatorum diligentiam providenda, quæ per singula discutere longum esset.

Novitas vel varietas in sacris.

CAPUT IV.

De Reformatione status Religiosorum ac Monachorum & Monialium.

Monachorum ordines nimis multi ante Concil. Const.

QUarta consideratio erit de his quæ *reformanda essent* circa *statum religiosorum*.

Et primo videtur quod tanta *religiosorum numerositas* & *varietas* non expediat, quæ *inducit ad varietatem morum*, & quandoque ad contrarietatem & repugnantiam observationum, & sæpe ad singularitatem & ad *superbiam* & vanam extollentiam unius status super alium.

Monachi

Et maxime videtur necessarium, ut diminu-

ordinis mendicantium onerosi Ecclesiæ & reipublicæ.

diminuerentur *religiones ordinum mendicantium.* Quia tot sunt & in numero conventuum & in numero suppositorum, ut *eorum status sit onerosus hominibus, damnosus* leprosoriis & *hospitalibus*, ac aliis *vere pauperibus* & miserabilibus indigentibus, quibus convenit jus & *verus titulus mendicandi*, ipsis quoque curatis parochialibus, &, si bene consideretur, etiam *præjudicialis omnibus ecclesiæ statibus*, & specialiter hujusmodi religiosis *intolerabilis*, & eorum religiosæ professioni contrarius, & maxime in multiplicatione *magistrorum bullatorum*, & sæpe *indignorum*, ipsis religionibus onerosorum. De qua materia & eorum variis excessibus pauca loquor: Quia sunt plures doctores, qui de hoc abunde scripserunt.

Magistrorum bullatorum copia ante Concil. Const.

Item providendum esset super correctione *Quæstuariorum prædicantium*, sive religiosorum secularium. Quoniam suis *mendaciis* maculant ecclesiam, & eam irrisibilem reddunt, & officium prædicationis maxime honorandum jam contemptibile efficiunt.

Monachi Quæstores, qui reliquias sanctorũ circumferebant.

Unde *prædicatio*, quæ propter sui reverentiam ad prælatos pertinet, non esset tot & talibus vilibus *quæstuariis & mendicantibus* permittenda.

Prædicatio quæstuaria reprehensa.

Item cum in Chalcedonensi concilio statutum sit, ut habetur XVI. *q.* I. XII. ut *monachi tantummodo intenti sint jejuniis & orationibus*, in locis ubi renunciaverunt seculo remanentes, nec ecclesiasticis nec secularibus negotiis propria monasteria deserendo insistant: Providendum esset, ut ne ipsi etiam occasione studii claustra relinquerent: Vel saltem moderandum, quod *solum ratione studii Theologiæ.* Cum *nimis multi seculares hodie studeant in litium facultate*; Ipsa quoque Theologia in statu secularium paucos habeat sectatores, *propter abusum Romanæ curiæ, quæ Theologos contempsit*, & in omni ecclesiastico gradu *lucrativarum scientiarum studiosos* præposuit. Cum tamen *primitivi Theologi* ecclesiam ædificaverint, quam aliqui *baratratores* destruxerunt, & nunc eam quasi ad extremam ruinam deducere videntur. Adeo ut jam horrendum quorundam proverbium sit: *Ad hunc statum venisse ecclesiam, ut non sit digna regi, nisi per reprobos.*

Monachis in claustris manendũ. Studiosi Facultatis litium olim plures Theologis. Theologi in Ro. curia olim cõtempti. Theologi prisci. Baratatores novi.

Eccl. regimen.

Item nunc maxime opus esset ad obviandum insultibus infidelium, ut *reformarentur religiones militares*, & ad servandum fidem, mores, & patrum regulas, & ad priores institutiones cogerentur.

Religiones militares reformandæ.

Item circa *claustra monialium*, quæ jam proh dolor ultra quàm dicere audeam, dehonestata sunt, esset *correctio* adhibenda. Et inter alias provisiones hoc videretur expediens, ut nulla *religio mulierum* sustineretur, nisi tales haberent reditus, unde possent sufficienter sustentari in *suis domibus reclusæ*, sine mendicitate & discursu.

Monialium claustra perpurgandæ.

Et ut de eorum ecclesiis, seu quorumcunque aliorum *religiosorum monasteriis*, vel prioratibus, vel domibus, vel spiritualiter in moribus destructis, vel in rebus temporaliter desolatis, fieret applicatio ad alia claustra, in quibus religio servaretur. Ut per talem religiosarum domorum unionem *superflua numerositas religionum* restringeretur, & residua paucitas bonorum & devotorum commodius sustentaretur.

Item in *monasteriis* esset inviolabiliter observandum, ut nullus nisi infirmus, aut debilis, aut hospes, *comederet extra refectorium.* Quia experientia docet, quod ubi hoc servaretur aliæ religionis observantiæ tenerentur facilius.

Victus in monasteriis limitatus.

Item pro *serenandis conscientiis* devotorum *religiosorum*, summopere cavendum est eis, *ne à principibus* aut aliis, reditus suos aut alia ad ipsorum sustentationem pertinentia, *procurent* ex injustis exactionibus, aut quomodolibet illicite acquisitis: *Ne* etiam *jura prælatorum*, ecclesiarum, & sacerdotum parochialium indebite *occupent*, sive in decimis sive in aliis proventibus ecclesiasticis. Ne etiam in præjudicium ordinariorum ab eorum subjectione, juri divino consona, & in Chalcedonensi concilio sanctorum patrum decreto firmata, ut patet XVI. *quæst.* I. *cap.* XII. per importunam humanorum privilegiorum impetrationem, &

Jura aliorum monachi ne occupent.

& violentam exemptionem, damnabiliter se subducant. Nam secundum aliquos, non est mediocriter dubitandum, an tales sint in statu salvandorum, ut patet ex deductione *Cantoris Parisiensis in Verbo abbreviato, capitulo* XXXVII.

Benedictinorum rigor emoliendus.

Item in quibusdam religionibus devotis, quæ regulæ beati *Benedicti* rigorem superaddunt in *prolixitate vigiliarum & orationum*, & *austeritate jejuniorum* & abstinentiarum, & aliis variis *observantiis afflictivis*, videretur providendum de *discreta moderatione*, & maxime circa infirmos, ut salva Christi lege nihil eis quod discreti medici consuluerint negaretur, sive in esu carnium, sive in aliis quibuscunque commoditatibus, humanæ fragilitati & naturali indigentiæ opportunis. Alioquin non dixisset Christus, *Non est opus sanis medico*, si non concessisset opus esse infirmis medicorum consilio.

CAPUT V.

De Reformatione inferiorum Ecclesiasticorum.

De eorum scientia & moribus. De gradibus Academicis. Deque Ecclesiarum Bibliothecis.

QUinta consideratio erit de his, quæ *reformanda* sunt *circa statum* inferiorum *ecclesiarum & ecclesiasticorum virorum.*

Digni ad officia sacra promovendi. Docti & bene meriti.

Et primo generaliter est providendum, ut *in ecclesiasticis beneficiis* juxta eorum eminentias ponantur *personæ bene meritæ. Ut non præferantur fatui & ignari scientificis & sapientibus*, nec juvenes senibus, nec illis de una patria quorum vita & conversatio nota est & probata, aliqui extranei & alieni in moribus, lingvis, & consuetudinibus: Nec potentes aut nobiles pueri clericis probatis & famosis doctrina atque moribus: Nec advocati aut *intenti scientiis lucrativis*, vel curiales, aut dominorum temporalium servitores, sacræ scripturæ doctoribus. Sicut à multis jam retroactis temporibus *Romana curia* facere consuevit.

Prava consvetudo Ro. curiæ in promotionibus.

Et ideo erit expediens, ut Ordinarii, qui in suis locis *habere* possunt & debent *bene meritarum notitiam personarum*, juxta earum *merita* beneficia conferant. Vel saltem ut eorum *collatio* non omnino tollatur, ita tamen, quod, ut obvietur eorum abusibus, potestas ordinaria limitetur. Verbi gratia, ut non possint dignitates & beneficia majora conferre, nisi *doctoribus in Theologia*, vel *in jure*, quandocunque in suis vel propinquis diœcesibus erunt aliqui hujusmodi: Ut non possint etiam nisi *graduatis* vel *nobilibus*, vel aliâs *bene meritis* conferre curas, personatus vel alia beneficia valoris centum librarum vel ultra in portatis.

Digna munerũ sacrorum distributio.

Et ita de multis similibus provisionibus. Per quas & *digni promoverentur*, & multi *nobiles* & *ingeniosi ad studium literarum provocarentur*, & *universitates studiorum florerent*, &, quod valde optandum est, importunæ & violentæ preces dominorum temporalium pro indignis cessarent. Quæ hodie quàm periculose fiant, docet experientia.

Hæc autem quæ de *graduatis* dicta sunt, per modum exempli ponuntur, quæ etiam moderari possunt & alia addi, ad provisionem aliorum sufficientium, licet non graduatorum.

Academiarum reformandus distribuerentur dignis.

Item providendum esset, ut *Universitates studiorum reformarentur*, & per prælatos scientificos visitarentur: Ut *gra-* acceptatione personarum, & cum rigore *examinis in scientia & moribus*: Ut doctrinæ utiles, *resecatis superfluis aut minus utilibus*, legerentur: Ut institutores *Rhetoricæ* & *linguarum Græcæ & Latinæ*, quarum ignorantia multipliciter Ecclesiæ damnosa est, haberentur: Et ut aliis studiosis actibus, reipublicæ tam spirituali quàm temporali utilibus, juvenum ingenia exercerentur.

Gradus Academici. Lectiones Academicæ. Linguarum studium in Academiis.

Item adhibenda esset *correctio* circa *mores ecclesiasticorum*, qui jam nimis proh dolor

Mores Ecclesiasticorum corrupti.

dolor sunt *corrupti*, ira, gula, luxuria, pompa, prodigalitate, otio, & aliis vitiorum generibus. Quod cedit in grave laicorum scandalum. Et maxime obviandum esset illi *scandalosissimæ consuetudini*, seu potius corruptelæ, qua plures hodie non verentur tenere publice *concubinas*. Et quia adversus eos pœnæ juris, suspensionis, excommunicationis, irregularitatis non proficiunt, contra tales in hac vel aliis inhonestatibus publicis *incorrigibiles*, haberet locum pœna *depositionis ab officio* & beneficio.

Concubina Ecclesiasticis olim permissa.

Archidiaconi Episcopis juncti.

Item quia *Archidiaconi* ab ecclesia instituti sunt ut serviant Episcopis, ut habetur originaliter *Actuum sexto*, & specialius declarantur eorum officia, *decima tertia distinct. quasi per totum*: Ideo providendum erit, ut *debita officia exerceant*, vel cum sint *ecclesiæ onerosi*, penitus extirpentur, sicut supra de *Chorepiscopis* dictum est.

Sacerdotum magnus numerus.

Item quia dicit *Hieronymus*: *Pauci sacerdotes, multi sacerdotes: pauci merito, multi numero*: Ideo contra hanc scandalosam *multitudinem* esset summopere obviandum, per hoc, quod non *promoverentur*, nisi *digni* & *bene morigerati*, habentes scientiam ligandi & solvendi, & intelligentiam divini servitii.

Ignorantia sacerdotũ ante Concil. Const.

Item ad obviandum *ignorantia sacerdotum* jam promotorum, in ecclesiis cathedralibus & notabilibus collegiatis essent *scribendi* aliqui *breves tractatus*, & etiam in synodis publicandi, tam in Latino quàm in vulgari, super instructione necessaria de virtutibus & vitiis, de articulis fidei, de sacramentis, de modo confessionis & hujusmodi.

Institutiones Theologicæ.

Lectores Theologiæ in Ecclesiis.

Similiter in hujusmodi ecclesiis deberet esse aliquis *lector Theologiæ*, qui legeret secundum & tertium & quartum Sententiarum, vel, recipiendo utiliores materias dictorum librorum, eas sub brevitate applicaret ad expositionem & intelligentiam epistolarum & evangeliorum, quæ in ecclesia per anni circulum recitantur.

Bibliotheca ecclesiarum.

Conciliorum generalium Tomi asservandi.

Similiter in dictis ecclesiis, & maxime in metropolitanis, deberent esse notabiles *libraria Theologiæ, & juris canonici*, ac *librorum moralium*, & maxime, ut *magnus liber conciliorum generalium*, qui jam rarus est, licet sit perutilis & necessarius, à metropolitanis in magnis ecclesiis procuraretur.

Appellationes inferiorum.

Item quia correctio subditorum sæpe per eorum *appellationes* impeditur, & datur peccandi audacia, etiam circa eas adhibenda *moderatio*, ne in earum nimis facili receptione & admissione inferiores prælati à Metropolitanis vel Romana curia in ordinaria executione justitiæ gravarentur. Sicut jam dudum beatus *Bernhardus* conquerebatur in *libro de consideratione ad Eugenium papam*. Qui *liber* in hoc & aliis multis *pro reformatione ecclesiæ* non mediocriter *utilis*, sicut & plures ejus libri & epistolæ.

CAPUT VI.

De Reformatione Laicorum Christianorum.

De Principum in Ecclesiam reformandam studio atque obligatione.

SExta & ultima consideratio erit de *reformandis* circa *statum laicorum Christianorum*, & maxime *Principum*, à quorum moribus dependet morigeratio populorum. Quia, ut dicit poëta:

Regis ad exemplum totus componitur orbis.

Et iterum,

Mobile mutatur semper cum Principe vulgus.

Princeps regula subditorum.

Et ideo provideant *Principes Christiani*, ut *titulum* suæ *Christianitatis*, quem *verbo* confitentur, *opere* non negent contra Christi doctrinam, & per vias ei contrarias, in conspectu sui populi *corruptis moribus* incedentes, suis malis exemplis mores subditorum corrumpant.

Principum filii literis imbuendi.

Item, ut *liberos* suos in bonis operibus ac moribus, & in *literarum scientiis* informari faciant.

Aulicorum characteres.

Item, ut non solum à se, sed à suis familiaribus & domesticis, *superfluam* & superbam *vanitatem, avaritiam,* & *tyrannidem* abjiciant.

Subditis bona leges danda.

Item, ut *populum* ipsis *subjectum* bonis moribus *ædificare* studeant, eos à luxuria, avaritia, otio, & à cunctis *vitiis* reipublicæ contrariis *retrahant,* & specialiter à dei & sanctorum blasphemia, quæ sæpe in juramentis & *perjuriis* committitur, arceant.

Prava consuetudines in plebe.

Item, ut *malas consuetudines,* juri divino & humano contrarias, in suis subjectis per consilium Theologorum & aliorum prudentum repellant.

Superstitio plebis.

Item, ut *artes magicas* & alias *superstitiones* divina lege damnatas, & omnes errores & hæreses fidei contrarias, diligentius evellant & destruant.

Principes reformãda Ecclesia invigilent.

Item, ut ad fidei exaltationem, divini cultus honorem, *ecclesiæ reformationem,* invigilent ad ea quæ superius & inferius pro hujusmodi *reformatione* notata sunt, & alia quæcunque utilia diligenter laborent.

Ecclesias vindicent.

Item ut zelo justitiæ contra *persecutores & oppressores ecclesiæ, pauperum, & debilium* excandescant, & eorum injurias *propulsare* non tardent.

Vicinis quoque & *peregrinis* fidem catholicæ fraternitatis observent.

Turcos propellant.

Item contra *Saracenos* & alios fidei adversarios potenter insurgant, & nunc dum maxime opus est, *post* unitam *& reformatam ecclesiam,* infidelium insultibus viriliter se opponant, ac propter hoc guerras & bella, quæ jam proh dolor & in imperio & in regnis Christianis in contumeliam Christiani nominis crudeliter sæviunt, misericorditer compescant, & ad Christianam *pacem & unionem* reducant. Alioqui infallibiliter verificabitur verbum Christi, *Omne regnum in se divisum desolabitur.*

Judæorum quæstum non tolerent.

Item, ut *Judæis* propter vilem quæstum non faveant, eos scilicet inter subditos suos morari permittendo, nisi vel Christianis serviendo, agros colendo, vel aliâs mechanice laborando, & non usuras damnabiles in damnum Christianorum exercendo.

Judæos conversos bonis exui ne permittant.

Item ut *Judæorum conversorum* bona non rapiant, sed ad vitæ necessitatem eis possidere permittant, ne egestate compulsi apostatent, & Christianos impietatis arguant.

Item multa alia essent *per Principes* cum *generali concilio* Ecclesiæ circa statum Christiani populi *reformanda.* Quæ si impediant, imò si ea diligenter non promoveant, timendum est eis, ne contra ipsos manus domini, prout jam incipit, gladium sui furoris exerceat.

Reges & principes ad Concilia generalia veniant.

Item propter præmissa expedit, ut *Reges & Reges & Principes mittant ad generalia concilia,* non ad onerandum & confundendum, sed ad honorandum, & confortandam ecclesiam, & ad ea quæ ibi decreta fuerint, quantum in eis est, exequendum.

Divisio conciliorum generalium per nationes improbatur.

Item quia juxta evangelicam sententiam, quam etiam experientia rerum magistra docet, *inter Reges gentium & Principes seculi sæpe fit contentio,* quis eorum videatur esse major, quam contentionem Christus inter discipulos suos vitari docuit: Ideo non videtur expediens, ut de cætero *in generalibus conciliis* pro deliberando ad partem super rebus gerendis fiat *divisio per nationes* vel regna: Quia talis modus dividendi magis est secularis quàm ecclesiasticus, & ad contentiones de majoritate vel superioritate dispositivus: Sed juxta ecclesiasticas sanctiones & sanctorum patrum observantias, magis videtur esse procedendum *per provincias* ecclesiastico more distinctas.

Divis. per provincias præfertur.

Tamen quia hujusmodi *provinciæ* valde inæqualiter sunt divisæ in diversis mundi regionibus, ideo expediens videretur hanc moderationem observari, ut *ad constituendam provinciam in Membra concilio generali* non sufficeret minor numerus quàm XII. notabilium personarum: Quarum *sex* ad minus essent prælati vel ambasiatores regum, principum, vel universitatum generalium studiorum, aut doctores in Theologia vel in jure, & illorum sex ad minus duo essent episcopi, non titulares aut girovagi, alii vero *sex* sint in minoribus dignitatibus ecclesiasticis constituti, vel in aliqua facultate graduati.

Concilio generali alium quæ eligenda videantur.

Quando vero in aliqua provincia non

non esset talis numerus aut talium personarum, ut suppleretur de aliis vicinis provinciis, & constitueretur una ex pluribus, quæ denominaretur ab illa, cujus ibi essent plura aut notabiliora supposita.

Concilia provincialia generalibus præmittenda.

Et ut hujusmodi *personarum electio* fieret in *conciliis provincialibus*, *generale concilium præcedentibus*. Et ibidem ordinaretur de stipendiis, pro *expensis* & sumptibus eorundem, per modum *subsidii charitativi*, ecclesiastico more & non seculari autoritate vel potestate imponendi & exequendi.

Principes ad instituendam Ecclesiæ reformationem invitandi.

Item quia *ecclesia non potest principes ad prædicta reformanda temporaliter cogere*, expediens erit, ut *per generale concilium* ipsos ad ea *monitis* salutaribus exhortetur. Ut sic faciendo quod in se est, apud summum judicem excusetur. Nec solum opus erit exhortatoriis verbis, sed etiam bonorum *morum* & *in melius reformatorum* actuum exemplis. Quia *plus movent exempla quàm verba*. Ideo cœpit Jesus *facere* & *docere*.

Ecclesiastici omnis corruptionis origo.

Unde nihil est quod tam efficaciter possit sive ad bonum sive ad malum principes & alios laicos inducere, sicut *facta exemplaria ecclesiasticorum*. Ideo exemplaria Ecclesiasticorum sunt necessaria. Ideo super illud *Matthei*. XXI. & *intravit Jesus in templum* &c. dicit *Chrysostomus*: *Sicut de templo omne bonum egreditur, ita de templo omne malum procedit. Si enim sacerdotium integrum fuerit, tota ecclesia floret, Si autem corruptum fuerit, omnium fides & virtus marcida est.* Sicut cum vides arborem pallentibus foliis, intelligas quod vitium habeat in radice: Sic cum videris *populum indisciplinatum*, sine dubio cognosce quod *sacerdotium non* sit *sanum*.

Ecclesiastici reformandi.

Et inde patet, quod necessaria sit *ecclesiasticorum reformatio*: Cum *morum* suorum *deformatio* tam periculosa sit, & cunctis fidelibus populis tam damnosa.

Aliqui boni inter Ecclesiasticos reliqui.

Avertat autem misericors dominus ab ecclesia sua hanc contumeliam, ut *omnes* prælati, sacerdotes, aut alii ecclesiastici hujus lamentabilis deformationis reperiantur culpabiles. Sed sicut olim ipse sibi in Israël septem millia virorum reservavit, quorum genua non sunt curvata ante Baal, (sicut legitur *tertii Reg.* XIX. *c.*) Sic hodie in omni statu ecclesiæ *aliquos* reservasse credendus est, qui zelo Christianæ legis accensi, *deformatos mores in melius reformabunt* & suis salutaribus *verbis* & *exemplis* alios informabunt. Quod ipse præstare dignetur, qui ecclesiam suam pretioso filii sui sanguine redimere dignatus est.

Scriptum *Constantiæ* Anno Domini M. CCCC. XVI. die prima mensis Novembris.

HER-